

QIZAMIQ - o'tkir yuqumli kasallik bo'lib, tana haroratining ko'tarilishi, yuqori nafas yo'llari, ko'z shilliq pardalari, og'iz bo'shilg'ining yallig'lanishi va terida qizil, yirik dog'li toshmalar toshishi bilan xarakterlanadi. Kasallikdan so'ng mustahkam immunitet oladidi. Qizamiq kasalligi bilan emlannagan va nimjon bo'lgan bolalar ko'proq kasallanadi va og'ir kechadi. Kasallikning yashirin davri 6-18 kun, bazan 21 kungacha.

Kasallik qo'zg'attuvchisi virus hisoblanib, bermor yo'talganda, aksriganda, gaplashganda tuppugining mayda temomilar orqali havogva tushadi, keyin nafas yo'llari orqali sog'i om nomalanganligi.

Kasallikning ilk belgilari: tana haroratining ko'tarilishi, quruq yo'tal, tumov, ko'z qizarsihi va yoshlanishi, tovush bo'g'ilishi, yorurlikka qaray olmaslik, lunj shilliq pardasi atrofida qizil mayda oq dog'lar paydo bo'lishi undan keyin yuqordan boshibutun tanasida toshmalar paydo bo'ladi.

Kasallikning o'rta vaqtida to'g'ri davolannasida, zotiljam (o'pka yallig'lanishi), tomoqning shishi, o'tra qulqonning yallig'lanishi (otit), ichak kasalliklari kabi asoratlardan yuzaga kelishi mumkin.

Kasallikning ilk belgilari kuzatilganda, zdulik bilan shifokorga murojaat qilish uning taysiviligiga ko'rda davolajalarini olish kerak.

Jahon sog'iqliqi saqlash tashkiloti (JSST) tonomidan qizamiq va qizilchiga kasalligi bo'yiche e'lon qilingan ma'lumotlari ko'ra, anyni paytda dunyoning 153 ta davlatida xususiy, Rossiya, Gruziya, Ukraina, Italya, Serbiya, Gretsia hamda qo'shni bo'lgan Tojikiston, Qirgiziston va Qozog'istonda epidemiologik vaziyat murakkablashganligi xabar qilingan.

2022-yilda dunyoda 155000 holida qizamiq qayd etilgan, 2023-yilning 5 oyida davomida esa 41000 holat qayd etilgan bo'lib, ulardan 37 tasi o'lim bilan yakunlangan.

Respublikamizga xam qizamiqning chetdan kirib kelish holatlari uchrab turibdi. Kasallanganlarning asosiy qizimini qizamiq qarshi emlannagan aholi tashkil etmoqda. Shuni ta'kidlash qiziki, qizamiq kasalligining oldini olinishning yagona eng samarali usul uzbek kasalliklari qarshi emlashdir.

Gepat C — gepatit C virusi sabab jigarining yallig'lanishidir. Kasallikning ikkita kechishi tur farg'onlari: **o'tkir va surunkali**. O'tkir gepatit C ning rivojlanishi virus bilan zararlanishning keyin boshibandi. Bu vaqtida ko'philib kasallanganlarga hech qanday belgilardan kuzatilmaydi. Taxminim **50-80%** zararlangan insonlarda kasallik keyinchalik esa surunkali gepatit C shakliga o'tadi. Surunkali bosiqch o'n yillarda davomida shakllanadi va ham hech qanday alomatlar kechishi mumkin. Agar kasallik davolannasida, bermor oxin-oqibat jigar kasalliklari duxkor bo'ladi va kasallik tashuvchisiga aylanadi.

O'tkir bosiqchida **65%** insonlarda aniq belgilardan kuzatilmaydi. Kasallik rivojlanib borishi bilan belgilar ham yaqloqroq namoyon qayd etilgani (2-26 haftadan so'lgan) 2-12 hafta davom etadi. Ular, qorinming yuqori qismidagi o'rta, ayniqsa o'ng tarafida, siyidik rangining to'q bo'lishi, rangsiz axlat (qo'mitri), sariflik (teri va ko'z sang'ayishi), ko'ngil aynishini, ichak faoliyatining bu'liliklari, charchoq, biroz istima va tiroq, mushaklaridagi o'rqa, istihsha yo'qlishi, qaytaytining teza o'zgarishi, bo'g'imiradagi o'rqa.

SURUNKALI GEPATIT C BELGILARI VA ALOMATLARI

Surunkali bosiqchida bermorlar odatda, aniq belgilarsiz holda yillarda davomida yashaydilar. Bu ba'zan "faoliyatiz" yoki "yashirin" gepatit C deb ataladi. Natiyada yallig'lanish va chandiq (jigar serzo) bilan birga surunkali gepatit rivojlanadi. Kasallik davolannasida, jigar sirrozi, jigar yetishmochiligi va jigar satroni (gepatotseylular satron) va hatto o'limiga obiborish mumkin. Surunkali gepatit C belgilari: zafifik va charchoq, ko'ngil aynishi, istihsha yo'qlishi, mushak va bo'g'imiradagi o'rqa, vezn yo'qotish.

Surunkali gepatit C jigar yetishmochiligiga (jigar dekompenzasiysi) olib kelgani bois qo'shimcha alomatlar kuzatiladi, siyidik rangining to'q bo'lishi, sariflik (teri va ko'z sang'ayishi), qichish, suyaqlik to'planishidan kelib chiqadigan qorindagi shishlar, suyuqliki to'planishida yuqori shishlari, qon qaytish, umumiy qorin, qaytaytining yuqori.

Gepatit C virus bilan kasallangan shaxsda boshqa shaxsga yuqqa. Virus hayvonlar yoki hasharoatlardan yuqmaydi.

Virus jinsiyo aloqa bo'li bilan yuqishi mumkin, lekin bu kamdan-kam hollarda kuzatiladi. Og'iz'da jarohatli yoki yaralar bo'lganda o'pishe organli yuqishi mumkin, lekin bu ilmiy isbotlanmagan. So'laqda virus uchramaydi, albatta agar so'laqda qon bo'limasa. Shaxsiga gigiyena vostitalari, malsan tish chox'kasasi va ustalaridagi virus yuqishi mumkin. Virus yuqishining yana bir yo'lli bo'zarlanib bo'lgan donor a'zosini boshqa insonga, ko'chirib o'tkazilishi. Hozirgi paytda zararlangan organlarni ko'chirib o'tkazish eng so'ng'iga va boshqa umid qolmaganligi chora sifatida qaraladi. Virus bilan yangi bug'liq chalqolagi onasi orqali zararlanishi mumkin. Istisholar, ona qonida virus uchramasida. Ona suti orqali gepatit C uzatilishi qayd qilinmagan. Gepatit C o'stagi, surqali yuqumdi.

Kasallikka qarshi hech qanday vaktinsida kasif etilimgan. Zararlanishi oldini olish uchun:

- 1) Jinsiyo aloqa vaqtida himoyalish;
- 2) Boshqa insonning shaxsiy gigiyena asboblaridan foydalanmaslik;
- 3) Gepatit C surunkali yoki surunkali suronidan OIV yoki gepatit C virusi uchramasi;

Hozirgi kunda tumanimiz huddida virusli gepatit B va C kasalliklari noinavaziv testlar yordamida samarali, oson va tekin aniqsligini amalga oshirilmoqda. Kasallik anjilangan bermorlar Jizzax viloyati yuqunli kasalliklari shifoxonasi qoshida ochilgan gepatomarkazidan tekkinga dorostvilarini olishlar mumkin.

Gepatit B — bu virusli kasallik bo'lib, virus organizma tushundaga hayotiy zurn bo'lgan ichki organlarga salbyi ta'sir ko'srata boshyadi. Usbu kasallik tuflayi eng ko'p jigar shikastlanadi, uning shikastlanishi mikro-hujayralri darajada bo'ladi. Gepatit B alomatlarisiz kechishi yoki aniq belgilari bilan namoyon bo'lishi mumkin. Surunkali bosiqchiga o'tganda, usbu virusli infektsiya ko'pincha jigar serzo va satroni rivojlanishiga obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

O'zbekiston qizamiqqa qarshi emlash 1963-yildan boshlab Milliy profilaktik emlashlar kalendariга kiritilgan. 12 oylik va 6 yoshli bolalar qizamiq-qizilcha va parotita qarshi kombinatsiyalangan OPQ vaksinasi bilan emlanadi va barcha bolalar ushu vaksinasi o'z vaqtida olishlari kerak. Qizamiga shubhalni bemonlarning qoni qizamiq va qizilchiga uchun virusologik laboratoriya tekshiruvidan o'tkaziladi. O'shni davlatdargi epidemiologik vaziyatdan kelib chiqib o'tgan yilning oktabr oyida mammakatimizda 5 yoshgacha bo'lgan bolalar o'rasisida qo'shimcha emlash tadbirlar amalga oshirildi, va hozirgi kunda emlannanligi bo'g'risida ma'lumotlari bo'lgan aholi va bolalarni emlash uchun qizamiq-qizilcha vaksinasi mavjud.

2024-yilning shur kuniqa qadar Yangiobod tumanida qizamiq kasalligiga chalangan bemonlar aniqlanmadidi. Shunday bo'lsada tuman Sanitariya epidemiologik osoyishitali va jamoat solomatligi bo'limi tonomidan qizamiq kasalligiga qarshi bo'lgancha tadbirlar amalga oshirib kelinmoqda.

Jumladan, viloyatimizning barcha hududlarida qizamiq va qizilchiga kasalliklarining oldimi olish bo'yicha qator treninglar va ma'rifiy seminarlar o'tkazildi. 20 nafar tibbiyot kodimi qizamiq-qizilchiga kasalligining epidemiologik nazorati qilish, immunoprofilaktika tadbirlarini o'tkazish bo'yicha o'tildi. Birlamchi tibbiy muassasalarda qizamiqning oldimi olish bo'yicha 250 ta eslatmalar tarqatildi. Ish regasiga ososan mahallalarda, bog'cha va maktablarda sog'iqliqi saqlash muassasalarda qizamiq kasalligiga haqidagi qizamiga qarshi emlash bo'yicha uchrashuvlar (savol-javoblar) tashkil etib borilmoqda.

Eslatil o'tamiz, Qizamiqqa qarshi emlash tadbirlari hududiy davolash profilaktika muassasalardan bepul amalga oshiriladi.

A.A.ABDUQAYUMOV,
Yangiobod tuman sanitariya
epidemiologiya-osoyshtaligi va jamoat solomatligi
bo'limi boshlig'i

borelgan tadtqiqotlar natijasi ma'lumotlari ko'ra, ushu kasallikning kechishi bemonring qanday infektsiyalanganligiga, shuningdek, uning yoshibga bog'liq. Agar bermor gepatit B bilan tabib yo'lli (masalan jinsiyo aloqa paytda) orqali zararlangan bo'lsa, bu holatda kasallik surunkali bosiqchiga o'tishi xavfi yuqori bo'ladi. Gepatitning shakli ko'pincha yosholarda paydo bo'ladi, chunki ular sog'lig'i jiddiy e'tbor bermaydilar va organizmning tashvishli signaligalariga javob choralar ko'maydilar.

Gepatit B virusi inson organizmiga faqat bemonring biologik materiallari bilan aloqa qilish orqali kirishi mumkin:

1) Jinsiyo yo'lli orqali. Gepatit B virusi nafaqat qonda, balki organizmning barcha suyuqligalarida (shu qatorda qaj aljalmalar va erkak spermasida) mavjud, shuning uchun himoyalamagan jinsiyo aloqa paytda orqali zararlangan bo'lsa, bu holatda kasallik surunkali bosiqchiga o'tishi xavfi yuqori bo'ladi. Gepatitning shakli ko'pincha yosholarda paydo bo'ladi, chunki ular sog'lig'i jiddiy e'tbor bermaydilar va organizmning tashvishli signaligalariga javob choralar ko'maydilar.

2) Solak orqali. chunqo o'pishtib bilan. Agar kishi tilida kesilgan yoki jarohatlangan sohalar bo'lsa, kishi o'pishtib qarapit B virusini yuqtirib olishi mumkin;

3) Qor qorali. Bu infeksiyaning eng keng tarqalgan yo'llaridan biri hisoblanadi. Ko'p bermorlar qarapit B bilan nosotril shifoplardan ishlash va qon quyish orqali kasallanganlarning. Bemonring infektsiyalangan biologik materiali bilan aloqa qilish tegishli sanitariya choralarini o'tkazilmaydigan go'zalik surunkalida yuqishi ham mumkin.

4) Tug'ruq jarayonida, agar ona qarapit B tushuvchisi bo'lsa. Bemor ayollarda homilardagi asoratlar kechishinga qaramay, tug'ruq paytda bora onaning biologik materiallari bilan bevoista aloqada bo'ladi va shuning uchun yuqori etimolilik bilan kasallanishi mumkin.

Virus bemonring tanigiga kirdigan so'ng, qarapitning inkubatsiya davri boshlanadi, bu o'rtacha 1 dan 90 kuda davom etadi, lekin 6 oyaga cho'zilishi mumkin.

Gepatit C virus bilan kasallangan shaxsda boshqa shaxsga yuqqa. Virus hayvonlar yoki hasharoatlardan yuqmaydi.

Virus jinsiyo aloqa bo'li bilan yuqishi mumkin, lekin bu kamdan-kam hollarda kuzatiladi. Og'iz'da jarohatli yoki yaralar bo'lganda o'pishe organli yuqishi mumkin, lekin bu ilmiy isbotlanmagan. So'laqda virus uchramaydi, albatta agar so'laqda qon bo'limasa. Shaxsiga gigiyena vostitalari, malsan tish chox'kasasi va ustalaridagi virus yuqishi mumkin. Virus yuqishining yana bir yo'lli bo'zarlanib bo'lgan donor a'zosini boshqa insonga, ko'chirib o'tkazilishi. Hozirgi paytda zararlangan organlarni ko'chirib o'tkazish eng so'ng'iga va boshqa umid qolmaganligi chora sifatida qaraladi. Virus bilan yangi bug'liq chalqolagi onasi orqali zararlanishi mumkin. Istisholar, ona qonida virus uchramasida. Ona suti orqali qarapit C uzatilishi qayd qilinmagan. Gepatit C o'stagi, surqali yuqumdi.

Gepatit C virus bilan kasallangan shaxsda boshqa shaxsga yuqqa. Virus hayvonlar yoki hasharoatlardan yuqmaydi.

Virus jinsiyo aloqa bo'li bilan yuqishi mumkin, lekin bu kamdan-kam hollarda kuzatiladi. Og'iz'da jarohatli yoki yaralar bo'lganda o'pishe organli yuqishi mumkin, lekin bu ilmiy isbotlanmagan. So'laqda virus uchramaydi, albatta agar so'laqda qon bo'limasa. Shaxsiga gigiyena vostitalari, malsan tish chox'kasasi va ustalaridagi virus yuqishi mumkin. Virus yuqishining yana bir yo'lli bo'zarlanib bo'lgan donor a'zosini boshqa insonga, ko'chirib o'tkazilishi. Hozirgi paytda zararlangan organlarni ko'chirib o'tkazish eng so'ng'iga va boshqa umid qolmaganligi chora sifatida qaraladi. Virus bilan yangi bug'liq chalqolagi onasi orqali zararlanishi mumkin. Istisholar, ona qonida virus uchramasida. Ona suti orqali qarapit C uzatilishi qayd qilinmagan. Gepatit C o'stagi, surqali yuqumdi.

Hozirgi kunda tumanimiz huddida virusli gepatit B va C kasalliklari noinavaziv testlar yordamida samarali, oson va tekin aniqsligini amalga oshirilmoqda. Kasallik anjilangan bermorlar Jizzax viloyati yuqunli kasalliklari shifoxonasi qoshida ochilgan gepatomarkazidan tekkinga dorostvilarini olishlar mumkin.

Gepatit B — bu virusli kasallik bo'lib, virus organizma tushundaga hayotiy zurn bo'lgan ichki organlarga salbyi ta'sir ko'srata boshyadi. Usbu kasallik tuflayi eng ko'p jigar shikastlanadi, uning shikastlanishi mikro-hujayralri darajada bo'ladi. Gepatit B alomatlarisiz kechishi yoki aniq belgilari bilan namoyon bo'lishi mumkin. Surunkali bosiqchiga o'tganda, usbu virusli infektsiya ko'pincha jigar serzo va satroni rivojlanishiga obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har qanday kishi zarur choralarini shaxsiga qoidalariga amal qilishi kerak. Ko'p yillardan butun dunyo bo'yab obiboradi.

Gepatit B bilan og'igan insonlar ijtimoiy izolyatsiyada bo'lmagligi kerak, chunki bu virus havo-tomchi yo'llari orqali yuqymaydi. Kasal odan bilan aloqada bo'lgan har